

Acompsia subpunctella

Strandveronikemal

Fjärilar, Malar m.fl.

NE NA LC DD NT VU EN CR RE

Sårbar (VU)
B2ab(iii)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Gelechiidae (stävmalar), **Släkte:** *Acompsia*, **Art:** *Acompsia subpunctella* - strandveronikemal Svensson, 1966 **Synonymer:**

Kännetecken

Vingbredd 16–17 mm. Framvingarna är måttligt glänsande, gråaktigt bruna, i det närmaste triangelformade och med sned utkant. Även fransar, huvud och mellankropp har denna färg. I vingmitten finns tre distinkta, långsträckta, mörkbruna punkter, två snett över varandra en tredjedel från basen och en två tredjedelar därifrån. Bakvingarna är väl så breda som framvingarna, gråfärgade med ljusare fransar, med en ytterst svagt insvängd ytterkant, som därför bara antydningvis indikerar släktskap med stävmalarna. Palperna är långa och kraftigt uppsvängda, vilket däremot är typiskt för stävmalar, i synnerhet för släktet *Acompsia*. Honan är i genomsnitt något mindre, har otydligare inre fläckar i framvingen och en kraftig bakkropp som hämmar flygförmågan. Honan är sällsynt och sitter oftast längre ner i vegetationen, medan hannen flyger aktivt eller sitter högt. Denna relativt stora stävmal kan förväxlas med några andra svenska malar. Grå bågpalmal (*Acompsia cinerella*) saknar punkter i framvingen men ser i övrigt likadan ut. Arter inom släktet *Helcystogramma* (*Brachmia*), exempelvis kvickrotbågpalmal *H. lutatella* och rödgul gräsbågpalmal *H. rufescens*, kan också i hastigheten förväxlas med strandveronikemalen men har brunare färg, smalare framvingar och schatteringar i grundfärgen. En art som förekommer i bl.a. Centraleuropa, *Acompsia tripunctella*, kan mycket lätt förväxlas med strandveronikemalen, men har ett par millimeter större vingbredd och skiljer sig också i genitaliernas anatomi. Arten är avbildad i originalbeskrivningen (Svensson, 1966).

Utbredning och status

Strandveronikemalen beskrevs 1966 av Ingvar Svensson på grundval av tre exemplar från Övertorneå i Norrbotten, vari ingick ett svenskt primärfynd från 1956. Det visade sig så småningom att arten fanns utbredd på flera ställen där strandveronika *Veronica longifolia* fanns. För närvarande (2002) är arten känd från Sverige, Finland (varifrån den först rapporterades som *tripunctella*), Estland (också först rapporterad som *tripunctella*) och Lettland. Den lär också finnas i nordvästra Ryssland men detaljerade litteraturangivelser har ej gått att finna. I Sverige har arten rapporterats från Norrbotten och Torne lappmark, företrädesvis längs Torne och Muonio älvar, med tyngdpunkt kring Övertorneå. Sommaren 2004 kunde så arten rapporteras som ny för Uppland. Det var på Örskär, strax norr om Gräsö i norra Uppland som en ensam hane påträffades vid inventeringsarbete. Värdiväxten finns på denna ö och på omgivande öar, så en fast förekomst är rimlig. Även de på strandveronika levande arterna strandveronikeblomvecklare (*Aethes triangulana*) samt strandveronikefjädermotte (*Stenoptilia veronicae*) har påträffats på Gräsö och flera småöar runt om. De har en liknande utbredning i landet som *Acompsia subpunctella*. På Örskär påträffades 1953 gråbinkefjädermottet, *Oidaematophorus rogenhoferi* vilken även den har en nordlig utbredning i landet. I Finland har strandveronikemalen noterats från Åland (bl.a. Utö), Åbo län, Nyland, Karelen, Vasa län, norra Österbotten och östra Kemi lappmark. De svenska förekomsternas utveckling kan f.n. inte säkert bedömas, då en utförligare inventering av arten saknas. På några lokaler som för några årtionden sedan hyste strandveronikemal saknas arten numera. Å andra sidan har den hittats på nya platser, där den dock torde ha funnits sedan lång tid. En försiktig bedömning är att antalet lokaler minskar p.g.a. förändring av habitatet. På senare tid har arten även fångats bl.a. vid Kengisfors och på Seskarö.

Ekologi

Strandveronikemalen finns på frodiga ängar, strandbrinkar längs älvar och Bottenviken samt längs mindre tillflöden med strandveronika *Veronica longifolia*. Från Finland finns rapporter om uppfödning av arten på strandveronika, men närmare beskrivning av förstadierna saknas ännu. Värdiväxten finns på många platser i övre Norrland, men av någon anledning saknas fjärilen på lokaler som av allt att döma skulle kunna passa. Den synes därför ha speciella krav på sitt habitat.

Hot

Som exempel kan nämnas att vid Hedenäset ett par mil söder om Övertorneå fanns förr många slätterängar med riklig förekomst av strandveronika. Numera finns knappast något av växten kvar och de tre arter (strandveronikemal, strandveronikeblomvecklare *Aethes triangulana* och strandveronikefjädermott *Stenoptilia veronicae*), som tidigare flög i mängder här, saknas numera. Orsaken är igenväxning på grund av upphörd slätter.

Åtgärder

Områden intill Torne älv brukades förr mer intensivt genom slätter och bete. Strandveronikan gynnades av att markerna hölls öppna och att det skapades lämpliga kantzoner. Hävd, som gynnar förekomsten av strandveronika på örtrika fuktmarker, bör premieras på något sätt. Flera andra växt- och djurarter favoriseras därmed. Man bör också närmare studera artens autekologi för att kunna bedöma vilka faktorer som förutom värdiväxten styr artens livsvillkor. Man bör snarast fastställa om strandveronikemal finns i redan avsatta reservat eller i andra lämpliga områden med god förekomst av strandveronika. Ett eller ett par lämpliga områden bör speciellt utses, som under en längre period bevakas med avseende på artens uppträdande år från år, samt för autekologiska studier.

Litteratur

- Brinck, P. 1957. Från Entomologiska Sällskapets i Lund förhandlingar åren 1953–1956. *Opusc. ent.* XXII, Häfte 1: 79–86.
- Kaitila, J.-P. 1996. Suomen jäytäjäkoiden (Gelechiidae) elintavat [The biology of the species of Gelechiidae occurring in Finland]. *Baptria* 21(2): 81–105.
- Šulcs, A. & Šulcs, I. 1978. Neue und wenig bekannte Arten der Lepidopteren–Fauna Lettlands. 7. Mitteilung. *Notulae Entomologicae* 58: 141–150.
- Svensson, I. 1966. New and confused species of Microlepidoptera. *Opusc. ent.* XXXI/3: 183–202.

Författare

Bengt Å. Bengtsson, 2002. © ArtDatabanken, SLU 2005.